

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

Добриніна Л. В., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: lydmilad35@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0685-1741

Анотація. У статті досліджено ключові аспекти динаміки розвитку світового ринку цінних паперів. Оцінено діяльність провідних фондових бірж світу як фундаментальних елементів ринкової інфраструктури. Метою роботи є комплексний аналіз динаміки світового фондового ринку, ідентифікація його визначальних тенденцій та закономірностей, а також встановлення ключових факторів, що детермінують його сучасний стан та окреслюють подальші перспективи. Для досягнення поставленої мети застосовано методи системного аналізу, синтезу та порівняння, зокрема проаналізовано капіталізацію провідних міжнародних фондових ринків та діяльність десяти найбільших фондових бірж світу за показником капіталізації компаній-лістингів за останні п'ять років. Практична цінність результатів дослідження полягає у можливості їх імплементації інвесторами для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень, фінансовими аналітиками – для вдосконалення прогностичних моделей, а керівництвом фондових бірж – для розробки стратегій розвитку інфраструктури. Розуміння динаміки світового фондового ринку та його інфраструктури є критично важливим для всіх учасників фінансових відносин та сприяє ефективнішій мобілізації капіталу та економічному зростанню.

Ключові слова: світовий фондовий ринок, капіталізація, віртуалізація, фондова біржа.

DYNAMICS OF DEVELOPMENT OF THE GLOBAL STOCK MARKET

Dobrynina Liudmyla, Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer, Department of Financial Management and Stock Market, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine

e-mail: lydmilad35@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0685-1741

Abstract. The global securities market is a key element of the global financial system, providing capital mobilization and an indication of the state of economies. In the context of innovative transformations and digitalization, the study of its dynamics and infrastructure is extremely relevant. The purpose of the study is a comprehensive analysis of the dynamics of the global stock market, identifying key trends, patterns of functioning, and identifying key influencing factors. The work uses systems analysis methods to study the market as an interconnected system, as well as synthesis and comparison methods to summarize data and compare indicators. The dynamics of the development of the global securities market are analyzed and the activities of the world's largest stock exchanges, which are undergoing significant changes under the influence of technology, are assessed. The central aspect of the study was the analysis of the dynamics of the total market capitalization of international stock markets by major geographical segments (America, Asia-Pacific, Europe) over the past five years, which made it possible to assess their relative scale and growth rates. Additionally, an analysis of the latest scientific publications was conducted to identify current trends and problems. The practical significance of the results lies in the possibility of their use by investors to make informed investment decisions, by financial analysts to improve predictive models, by stock exchange management to strategically develop infrastructure, and by regulatory authorities to formulate effective policies. Understanding the dynamics of the market and its infrastructure is critically important for all participants in financial relations, contributing to the effective mobilization of resources and economic growth.

Keywords: world stock market, capitalization, virtualization, stock exchange.

JEL Classification: E 440; F 290; G 190

Постановка проблеми. Фондовий ринок є важливим сегментом фінансової системи будь-якої країни. Традиційно для розвинених країн цей ринок відіграє роль майданчика для залучення фінансів, а для менш розвинених і перехідних економік це шанс залучити прямі та портфельні інвестиції, нові технології та можливість суттєво покращити економічну ситуацію. Продаж акцій є основною діяльністю фондового ринку, а також показником ефективності руху капіталу та швидкого розвитку економік. Фондовий ринок є потужним і ефективним майданчиком для реалізації можливостей мобілізації фінансових ресурсів і створення нових конкурентоспроможних інвестиційних інструментів [1]. Фондовий ринок слугує потужним інструментом для залучення фінансових ресурсів та формування конкурентоспроможних інвестиційних інструментів, що напряму впливає на рівень капіталізації компаній та ринку загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх наукових працях вітчизняні вчені, зокрема А. Глазова [2], Г. Калач [3] та В. Яворська [8], досліджували різні аспекти розвитку

світового фондового ринку, спричинені впливом інноваційно-трансформаційних технологій. Однак питання формування підходу до аналізу та оцінювання динаміки капіталізації в умовах стрімких трансформацій потребує подальшого поглибленого дослідження.

Відокремлення невіршених раніше частин загальної проблеми. Залишається невіршеним питання комплексного аналізу процесів капіталізації, зокрема у напрямку дослідження її розподілу між різними секторами економіки та географічними регіонами під впливом технологічних проривів та цифрової трансформації. Це дослідження ускладнюється умовами високої невизначеності, пов'язаної зі швидкістю технологічних змін, появою принципово нових бізнес-моделей та інвестиційних інструментів, заснованих на інноваціях, а також відсутністю чітких критеріїв та інструментів для оцінювання впливу кібербезпеки, регуляторних викликів та етичних аспектів застосування новітніх технологій на стабільність та капіталізацію фондових ринків.

Метою дослідження є комплексний аналіз динаміки розвитку світового фондового ринку, виявлення його визначальних тенденцій та закономірностей, а також ідентифікація основних факторів, що зумовили його сучасний стан та подальші перспективи.

Основний матеріал. Основна роль фондової біржі полягає в обслуговуванні руху грошового капіталу, який опосередковує розподіл і перерозподіл національного доходу як у національному господарстві загалом, так і між соціальними групами, секторами і сферами економіки. Діяльність фондової біржі значною мірою визначає ефективність функціонування фондового ринку та ступінь його впливу на економічні процеси в країні. Саме фондова біржа забезпечує концентрацію пропозиції цінних паперів та попиту на них, їх збалансованість за рахунок біржового ціноутворення, що правдиво відображає рівень ефективності функціонування власного капіталу.

На рис. 1 зображено ринкову капіталізацію 100 найбільших компаній світу протягом 2014–2024 років, за результатами першого кварталу кожного року. Це свідчить, що протягом 2014–2024 років ринкова капіталізація найкращих світових компаній активно зростала, проте у 2023 році можемо спостерігати тенденцію до зменшення, а саме на 10,3% або 3 603 млрд. доларів США. Високі показники фондових ринків у 2023 році, попри турбулентність у банківському секторі, були недостатніми, щоб компенсувати збитки, зафіксовані на початку року через падіння довіри інвесторів і посилення фіскальної політики у всьому світі серед ключових факторів, що чинять тиск на оцінку капіталу [1, 6].

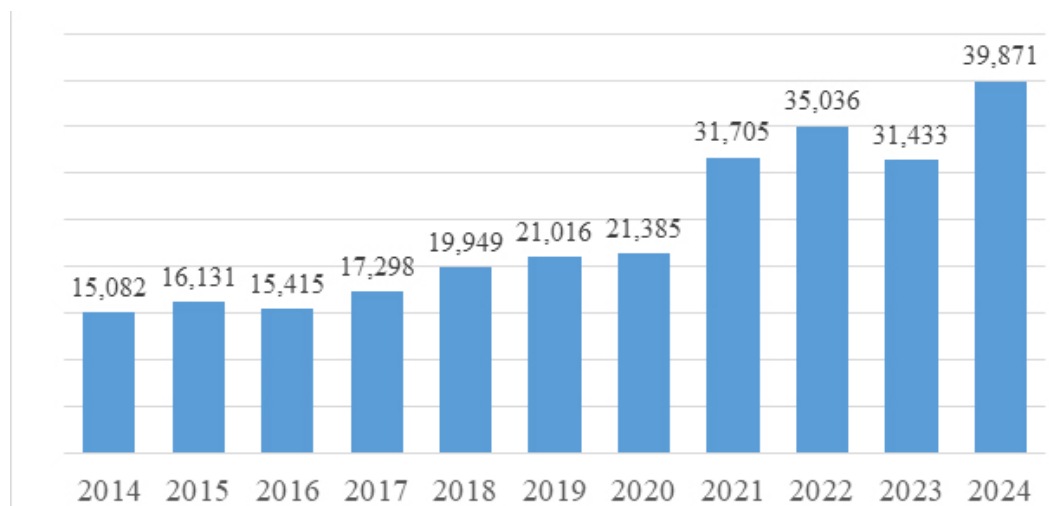

Рис. 1. Ринкова капіталізація Топ-100 компаній світу протягом 2014–2024 рр. (за результатами 1-го кварталу, млрд. дол.)

Джерело: складено авторкою на основі [9, 10]

До пандемії COVID-19 загальна капіталізація найбільших 100 компаній станом на березень 2020 року становила 21,4 мільярда доларів США. Зараз вона становить 39,9 мільярда доларів США станом на березень 2024 року, що на 86% більше, попри пандемію, посилення монетарної політики та зростання геополітичної напруженості.

Зростання цього року було підсилене сплеском інтересу до штучного інтелекту та тим, як він може змінити діяльність всіх компаній. 54% збільшення припадає лише на 5 компаній: Microsoft, NVIDIA, Alphabet, Amazon і Meta. Лише на NVIDIA припало майже 20% зростання. Акції сфери охорони здоров'я, що входять до 100 найкращих, мали різні результати за рік. На Eli Lilly (+126%) і Novo Nordisk (+60%) припало 87% приросту сектору, причому перший увійшов до топ-10 вперше. Обидві компанії зросли завдяки потужності своїх нових препаратів для схуднення. З іншого боку, Pfizer (-11%) і AstraZeneca (-6%) зазнали труднощів через патентні проблеми та перешкоди у ціноутворенні на ліки [8].

До списку Топ-100 увійшло 13 нових учасників. Uber стала найбільшою компанією, піднявшись на 150 позицій і увійшовши до топ-100 вперше після того, як вона опублікувала свій перший річний прибуток.

Таблиця 1

Капіталізація міжнародних фондових ринків протягом 2019–2024 рр., млрд. дол.

Фондовий ринок	Період дослідження					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Американський	36 486	34 208	42 212	49 916	53 941	55 100
Азійсько-Тихоокеанський	31 266	25 952	28 934	36 153	34 008	32 400
Європа та Африка	19 409	21 972	21 692	24 323	23 271	27 500
Разом	87 161	82 133	92 838	110 392	111 220	115 000

Джерело: складено авторкою на основі [4]

Табл. 1 свідчить, що загальна капіталізація міжнародних фондових ринків протягом аналізованих років активно зростала. Загалом за цей період капіталізація зросла на 31,94%, з 87,161 млрд. дол. до 115,00 млрд. дол. Американський ринок показав стабільне зростання протягом всього періоду, збільшившись на 51,02% від 36,486 млрд. дол. у 2019 році до 55,100 млрд. дол. у 2024 році [4]. Це може бути пов'язано зі зростанням інвестиційного інтересу та підвищенням довіри до американської економіки. Азійсько-Тихоокеанський ринок показав подібну динаміку. Як і Американський, він спочатку відзначився падінням у 2020 році, зменшившись на 17%, але загалом за період зріс на 3,63%, досягнувши 32,400 млрд. дол. у 2024 році. Ці коливання можуть бути зумовлені різними факторами, включаючи економічну нестабільність внаслідок пандемії COVID-19. Європейський та Африканський ринки, згідно з таблицею, демонструють деяку стабільність, зі зростанням на 20% протягом досліджуваних років. Це може свідчити про збереження інвестиційного інтересу в цих регіонах та стабільність економічних умов.

Щодо ринкової капіталізації Топ-100 компаній за регіонами (рис. 2) слід зазначити, що попри нестабільний макроекономічний фон, ринкова капіталізація Європи у 2024 році збільшилася на 588 мільярдів доларів (14%), займаючи друге місце у регіональному списку. Охорона здоров'я та споживчий сектор були панівними секторами, кожен з яких представляв приблизно чверть сукупної ринкової капіталізації Європи. Також слід зазначити, що США залишаються регіоном номер один у Топ-100 компаній, капіталізація зросла на 36% завдяки буму штучного інтелекту, однак також помітне зростання спостерігалось у секторах охорони здоров'я (+7%) і фінансів (+11%) [7].

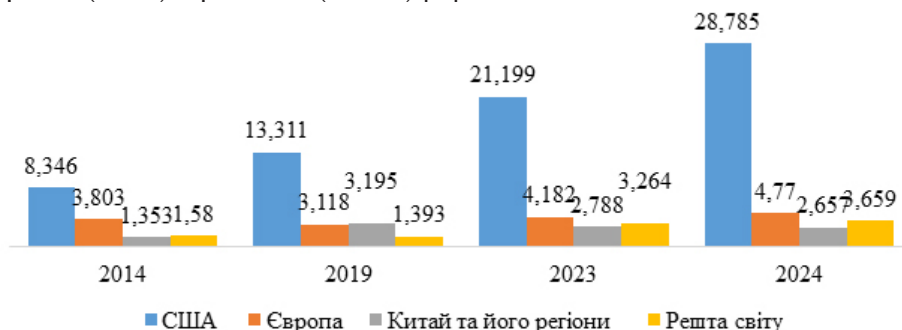

Рис. 2. Ринкова капіталізація Топ-100 компаній за регіонами, протягом 2014–2024 рр., млрд. дол.

Джерело: складено авторкою на основі [10, 11]

Ринкова капіталізація Китаю та його регіонів зменшилася на 5%, порівнюючи з минулим роком, оскільки економічні труднощі у регіоні негативно вплинули на настрої інвесторів. Область втратила дві компанії у Топ-100, залишивши загальний склад із десяти компаній. Taiwan Semiconductor Manufacturing Company показала найпозитивніші результати регіону, увійшовши у топ-10 вперше зі зростанням на 39%, порівнюючи з аналогічним періодом минулого року. Не менш важливим є те, що на фінансовий сектор припадає більш ніж половина загального падіння ринкової капіталізації у регіоні.

Оцінка решти країн світу була спричинена значним зростанням трьох найбільших акцій, Saudi Arabian Oil Company (Aramco), Samsung і Toyota, які зросли на 5% (\$99 млрд.), 25% (\$81 млрд.) і 76% (\$146 млрд.), порівнюючи з минулим роком відповідно [7]. Акції Toyota були підтримані великим попитом на гібридні транспортні засоби минулого року.

Особливістю сучасного світового фондового ринку є зростання ролі бірж, які розташовані в Американському регіоні. Так, підтвердженням цієї тенденції став територіальний аналіз 10 найбільших фондових бірж, який представлений у табл. 2. Загальна капіталізація американського ринку цінних паперів у топ-10 бірж світу становила 57,58 трлн. дол. США. Натомість найбільша кількість бірж у ньому з Азійсько-Тихоокеанського ринку, загальна капіталізація яких становить 24,61 трлн. дол. США.

Таблиця 2

10 найбільших фондових бірж світу станом на березень 2024 року

№	Фондова біржа	Країна	Ринкова капіталізація (трлн. дол.)
1	Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE)	США	28,42
2	Національна асоціація автоматичних котирувань торговців цінними паперами (NASDAQ)	США	25,43
3	Європейська нова технологія обміну (EURONEXT)	Європа	7,22
4	Japan Exchange Group (JPX)	Японія	6,66
5	Шанхайська фондова біржа (SSE)	Китай	6,55
6	National Stock Exchange of India (NSE)	Індія	4,65
7	Шеньчженьська фондова біржа (SZSE)	Китай	4,1
8	Гонконгська фондова біржа (HKEX)	Гонконг	3,87
9	Лондонська фондова біржа (LSE)	Велика Британія	3,42
10	Фондова біржа Торонто (TSX)	Канада	3,21

Джерело: складено авторкою на основі [4]

Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE) є найбільшою у світі фондовою біржею. Її ринкова капіталізація у 28,42 трильйона доларів включає співпрацю з більш ніж 2400 компаніями, включно з відомими «блакитними фішками». Маючи середній обсяг торгів від 2 до 6 мільярдів акцій, біржа значно впливає на індекси фондових ринків у багатьох країнах.

NASDAQ зберігає свій статус другої за величиною фондової біржі у світі, має загальну ринкову капіталізацію у 25,43 трильйона доларів США, нараховуючи понад 3000 зареєстрованих компаній. Зосереджений на технологіях, охороні здоров'я та споживчих послугах, він приймає гігантів галузі, таких як Microsoft, Google, Facebook, Amazon, Tesla та Apple. Вплив NASDAQ, зокрема, відсутній у нафтовому, газовому чи комунальному секторах.

Дослідження Goldman Sachs «Шлях до 2075 року – Розмір і можливості ринку капіталу» [9] дає зрозуміти, куди рухаються світові ринки капіталу. Всупереч уповільненню світового економічного зростання, тенденція зближення доходів між країнами з економікою, що розвивається, і розвиненими країнами залишається незмінною. Це означає, що країни з економікою, що розвивається, такі як Індія, продовжуватимуть захоплювати більшу частину світової економіки. У 2050 році до п'ятірки найбільших економік, за прогнозами, увійдуть Китай, США, Індія, Індонезія та Німеччина. Китай, імовірно, стане найбільшою економікою

світу приблизно у 2035 році, а до 2075 року очікується, що трійку провідних економік складатимуть Китай, Індія та США, причому Індія, ймовірно, обжене США. Ця зміна зумовлена зростанням населення Індії та високим потенціалом економічного зростання. Зв'язок між розміром фондового ринку та рівнем доходів населення країни є важливим фактором. Очікується, що частка Індії у світовій ринковій капіталізації зросте з приблизно 2,5-3% у 2022 році до вражаючих 12% до 2075 року [9].

Проаналізуємо дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо розвитку фондового ринку України (табл. 3).

За результатами торгів на організованих ринках капіталу протягом січня-грудня 2023 року обсяг торгів фінансовими інструментами склав 436,43 млрд. грн., порівнюючи з даними аналогічного періоду 2022 року обсяг торгів фінансовими інструментами збільшився майже на 275,80 млрд. грн. (січень-грудень 2022 року – 160,64 млрд. грн.) [5]. Отже, за досліджуваний період ринок цінних паперів в Україні складався в основному з ОВДП, решта інструментів – це дрібні угоди, які не мали значного впливу на ліквідність.

Таблиця 3

Обсяг торгів фінансовими інструментами протягом 2023 року, млн. грн.

Фінансовий інструмент	УБ	ПФТС	ПЕРСПЕКТИВА	Усього
Акція	90,6	19,3	0,0	109,9
Акція іноземного емітента	6,9	0,1	0,1	7,1
Акція КІФ	0,1	0,0	0,0	0,1
Корпоративна облігація	228,4	8570,7	0,0	8799,0
ОВДП	13180,0	262369,1	130459,7	406008,7
ОЗДП	118,4	77,0	4,8	200,3
Облігація іноземної держави	1049,3	3648,5	16374,0	21071,7
Інвестиційний сертифікат	11,2	0,0	0,0	11,2
Облігація підприємства	7,2	0,0	95,8	103,0
Облігація іноземного емітента	76,6	0,0	44,6	121,1
Разом	14768,6	274684,7	146978,9	436432,1

Джерело: складено авторкою на основі[5]

Основними проблемами функціонування фондового ринку в умовах воєнного стану є: припинення або обмеження обігу усіх цінних паперів, окрім військових ОВДП; корпоративні емітенти через форс-мажор не можуть виплачувати доходи за борговими цінними паперами; падіння вартості акцій через збитки вітчизняних емітентів; загалом обмеження доступу компаній до фінансових інструментів фондового ринку України [5].

До основних напрямів удосконалення та розвитку вітчизняного фондового ринку належать: підвищення ефективності регулювання емітентів; розвиток наявних та впровадження нових інструментів на фондовому ринку; стимулювання припливу інвестицій на фондовий ринок; підвищення активності іноземних інвесторів на фінансовому ринку України; забезпечення надійного та ефективного функціонування ринкової інфраструктури; формування прогресивної нормативної бази з урахуванням помилок попередніх періодів та керуючись набутим досвідом; здійснення низки заходів, які передбачають збільшення обсягів торгів на фондових біржах до рівня, що відповідає завданням розвитку економіки країни; проведення інформаційної кампанії серед населення про переваги та можливості інвестування на фондовому ринку.

Висновки. Отже, за результатами дослідження сучасних тенденцій та динаміки функціонування світового фондового ринку можна стверджувати, що фондовий ринок вміло адаптується до міжнародної геополітичної напруги та знаходить нові творчі шляхи розвитку та збагачення. Зокрема, протягом 2019-2024 років, незважаючи на глобальну пандемію 2020 року та зростання геополітичної нестабільності, загальна капіталізація світових фондових

ринків продемонструвала виражену тенденцію до зростання, збільшившись з 87,16 трлн дол. США до 115 трлн дол. США. Лідером зростання став американський ринок, капіталізація якого зросла більш ніж на 50%, тоді як ринки Європи та Африки також показали значну позитивну динаміку. Водночас, азійсько-тихоокеанський ринок демонстрував менш виражене зростання та більшу волатильність. Прогнози щодо подальшого розвитку, зокрема дослідження Goldman Sachs, вказують на значне зростання частки ринків, що розвиваються, таких як Індія, у світовій капіталізації в довгостроковій перспективі, що свідчить про перерозподіл впливу на глобальному фінансовому ландшафті. Таким чином, світовий фондовий ринок демонструє не лише стійкість до зовнішніх потрясінь, але й продовжує динамічно розвиватися, відкриваючи нові можливості для зростання та збагачення.

Щодо стану фондового ринку України можна зробити висновок, що фондовий ринок має дуже низький рівень розвитку, кількість пропонованих на ринку інструментів обмежена, фондовий ринок не виконує своєї основної функції залучення фінансових ресурсів шляхом збільшення на ньому кількості емітентів та цінних паперів. Усе це суттєво впливає на структуру капіталу вітчизняних підприємств, оскільки вони мають обмежені можливості для виходу на фондовий ринок та управління такою структурою шляхом випуску акцій та облігацій підприємств. Нemoжливість адекватного використання інструментів фондового ринку юридичними особами істотно обмежує їх потенційні можливості щодо розширення власної діяльності та економічного зростання, і, як наслідок, обмежує зростання економіки країни загалом. Це вимагає здійснення швидких і системних заходів щодо вдосконалення наявної моделі функціонування фондового ринку України.

Список літератури

1. Бобровник В. М., Белінська Я. В. Сучасний стан торгівлі цінними паперами на світовому фондовому ринку. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 62. С. 10-14. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct62-2>
2. Глазова А. Б. Особливості віртуалізації світового фондового ринку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24 (1). С. 84–90.
3. Калач Г. М. Цифрова трансформація фондового ринку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2018. Вип. 2 (52). С. 171–177.
4. Найбільші фондові біржі світу. URL: <https://www.visualcapitalist.com/largest-stock-exchanges-in-the-world> (дата звернення 02.12.2024).
5. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення 02.12.2024).
6. Филук Г. М. Глобалізація і конкурентоспроможність національної економіки: виклики для України. Конкурентоспроможність національної економіки: Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, 5-6 жовтня 2017 р. К., 2017. С. 12-19.
7. Хома І. Б. Вплив діджиталізації на світовий фондовий ринок. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-102> URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3217/3140> (дата звернення 02.12.2024).
8. Яворська В. О. Аналіз сучасного стану світового біржового ринку. Моніторинг біржового ринку. 2014. № 6. С. 13–17.
9. It is predicted that by 2030 developing stock markets will overtake the US markets. URL: <https://www.goldmansachs.com/insights/articles/emerging-stock-markets-projected-to-overtake-the-us-by-2030> (дата звернення 02.12.2024).
10. Market Highlights. World Federation of Exchanges 2024. URL: <https://focus.world-exchanges.org/issue/march-2024/market-statistics> (дата звернення 02.12.2024).
11. World Federation of Exchanges 2023. Market Statistics Report. URL: <https://www.world-exchanges.org/our-work/articles/fy-2023-market-highlights-report> . (дата звернення 02.12.2024).

References

1. Bobrovnyk, V. M., Belins'ka, Ya. V. (2021). The current state of securities trading on the global stock market. *Infrastruktura rynku*, 62, 10-14. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct62-2> [In Ukrainian].

2. Hlazova, A. B. (2019). Features of virtualization of the global stock market. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 24 (1), 84–90. [In Ukrainian].
3. Kalach, H. M. (2018). Digital transformation of the stock market. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Ekonomika*, 2 (52), 171–177. [In Ukrainian].
4. Najbil'shi fondovi birzhi svitu. Retrieved from <https://www.visualcapitalist.com/largest-stock-exchanges-in-the-world> (accessed 02 December 2024). [In Ukrainian].
5. Natsional'na komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku. Ofitsijnyj sajt. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (accessed 02 December 2024). [In Ukrainian].
6. Fyliuk, H. M. (2017). Globalization and competitiveness of the national economy: challenges for Ukraine. *Konkurentospromozhnist' natsional'noi ekonomiky: Materialy KhVII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 5-6 zhovtnia. K., 12-19. [In Ukrainian].
7. Khoma, I. B. (2023). The impact of digitalization on the global stock market. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 57. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3217/3140> (accessed 02 December 2024). [In Ukrainian].
8. Yavors'ka, V. O. (2014). Analysis of the current state of the global stock market. *Monitorynh birzhovoho rynku*, 6, 13–17. [In Ukrainian].
9. It is predicted that by (2030) developing stock markets will overtake the US markets. URL:<https://www.goldmansachs.com/insights/articles/emerging-stock-markets-projected-to-overtake-the-us-by-2030> (accessed 02 December 2024).
10. Market Highlights. World Federation of Exchanges (2024). Retrieved from <https://focus.world-exchanges.org/issue/march-2024/market-statistics> (accessed 02 December 2024).
11. World Federation of Exchanges (2023). Market Statistics Report. Retrieved from <https://www.world-exchanges.org/our-work/articles/fy-2023-market-highlights-report>. (accessed 02 December 2024).

Стаття надійшла до редакції 09.04.2025

Прийнята до публікації 24.04.2025

Опубліковано онлайн 12.05.2025